

POSTANOWIENIE

Dnia 15 marca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący)

SSN Krzysztof Rączka

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania I. spółki z o. o. z siedzibą w G.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.
z udziałem P. D.
o podstawę wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 15 marca 2022 r.,
zażalenia odwołującej się na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 12 maja 2021 r., sygn. akt III AUz (...),

1. oddala zażalenie,

2. zasądza od I. sp. z o.o. z siedzibą w G. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 12 maja 2021 r., sygn. akt III AUz (...), Sąd Apelacyjny w (...) – w sprawie z odwołania I. Spółki z o.o. z siedzibą w G. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G. z udziałem P. D. – odrzucił skargę kasacyjną I. Spółki z o.o. od postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 13 stycznia 2021 r., sygn. akt III AUz (...).

W uzasadnieniu powyższego postanowienia Sąd Apelacyjny wskazał, że Sąd Apelacyjny w (...) postanowieniem z dnia 13 stycznia 2021 r. w punkcie 1. oddalił zażalenie płatnika, w punkcie 2. orzekł o kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym. I. Spółka z o.o. zaskarżyła to postanowienie skargą kasacyjną.

Według Sądu Apelacyjnego skarga kasacyjna podlega odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. jako niedopuszczalna z uwagi na wartość przedmiotu zaskarżenia niższą niż dziesięć tysięcy złotych (art. 398² § 1 k.p.c.). Istotę sprawy stanowi ustalenie wyższej podstawy składek na ubezpieczenie społeczne należnych od wnioskodawcy - a więc wyższej składki, także od umów zlecenia zwartych pomiędzy zainteresowanym a I. S.A. W konsekwencji wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi kwota dodatkowej składki od wskazanych umów zlecenia - pozwany określił ją na 5.595,47 zł i nie została ona zakwestionowana przez pozostałych uczestników. Już sam przychód z umów zlecenia będący podstawą naliczenia dodatkowej składki kształtuje się poniżej granicy kwoty dopuszczającej możliwość wniesienia skargi kasacyjnej. W tej sytuacji oczywistym jest, że wartość składki, stanowiącej ułamek wskazanej wyżej kwoty nie może wynosić co najmniej dziesięć tysięcy złotych.

Postanowienie Sądu Apelacyjnego z dnia 12 maja 2021 r. płatnik zaskarżył zażaleniem zarzucając naruszenie:

1) art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 397 § 3 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 2 k.p.c. oraz art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 397 § 3 k.p.c. w zw. z art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. oraz art. 174 § 2 k.p.c. przez nieuwzględnienie zgłoszonego w zażaleniu zarzutu nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym w G. i procedowanie sprawy z udziałem spółki I. Sp. z o.o. oraz bez udziału płatnika po dniu 2 stycznia 2020 r., co w konsekwencji doprowadziło do nieważności postępowania przez sądem I instancji;

2) art. 398⁶ § 2 k.p.c. w zw. z art. 398² § 1 k.p.c. przez odrzucenie skargi kasacyjnej w niniejszej sprawie podczas, gdy sprawa dotyczy objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, a nadto wartość przedmiotu zaskarżenia w sprawie przekracza kwotę 10.000,00 zł.

Skarżący wniósł o: 1. uchylenie zaskarżonego postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej oraz poprzedzającego go postanowienia o oddaleniu zażalenia oraz postanowienia o odrzuceniu odwołania, zniesienie postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania; względnie o: 2. uchylenie zaskarżonego postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej; 3. zasądzenie od organu rentowego na rzecz płatnika zwrotu kosztów niniejszego postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na zażalenie organ rentowy wniósł o oddalenie zażalenia oraz o zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz pozwanego organu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest nieuzasadnione.

W pierwszej kolejności wyjaśnienia wymagał zarzut nieważności postępowania (art. 379 pkt 2 i 5 k.p.c. w związku z art. 386 § 2 i 397 § 3 k.p.c.). Postępowanie zażaleniowe (dotyczące odrzucenia skargi kasacyjnej) różni się od postępowania kasacyjnego w aspekcie zakresu jego rozpoznania. W przypadku kontroli dopuszczalności skargi kasacyjnej, jeżeli dana sprawa nie jest sprawą kasacyjną (nie wyczerpuje przesłanek z art. 398² k.p.c.) Sąd Najwyższy nie ma uprawnienia do uchylenia zaskarżonego orzeczenia, w tym także rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Tego rodzaju opcja jest możliwa dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania i podzielenia zapatrywania w obrębie skonstruowanych podstaw i zarzutów, albo w razie stwierdzenia nieważności postępowania; bowiem w granicach zaskarżenia Sąd Najwyższy bierze ją pod rozagę z urzędu (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Funkcja środka odwoławczego w aspekcie art. 394¹ § 1 k.p.c. sprowadza się do formalnej kontroli zaskarżonego orzeczenia, to jest sprawdzenia, czy rzeczywiście występują przeszkody uniemożliwiające uruchomienie postępowania kasacyjnego. Rozpoznanie zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1 k.p.c. nie tworzy

uprawnienia pozwalającego na ingerencję w merytoryczne kompetencje sądu drugiej instancji, jak też nie służy kontroli materialnoprawnej podstawy orzeczenia, gdyż stanowi ona domenę postępowania kasacyjnego. Nie może być zastępowana trybem zażaleniowym, który z nią nie konkuruje.

Podstawą odrzucenia skargi kasacyjnej płatnika było założenie, że sprawa mieści się w kategorii spraw o prawa majątkowe, gdzie wartość przedmiotu zaskarżenia determinuje dopuszczalność wniesienia skargi kasacyjnej. W takim razie zakres uprawnień Sądu Najwyższego jest ujmowany ściśle i nie może wykraczać w każdy zarzut, który akcentuje skarżący. Potencjalna nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji, zaaprobowana przez sąd drugiej instancji nie otwiera konkurencyjnej - względem art. 398² k.p.c. - przesłanki dopuszczalności skargi kasacyjnej, która obligowałaby do uchylecia zaskarżonego orzeczenia i w przyszłości, w razie konwalidowania wskazanych uchybień, do rozpoznania sprawy przez Sąd Najwyższy. Z tego względu problem nieważności postępowania nie może implikować niniejszego rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego.

Z perspektywy skarżącego zakres podniesionych uchybień (utrata zdolności sądowej oraz wygaśnięcie pełnomocnictwa wskutek wykreślenia spółki z rejestru na skutek jej przejęcia przez inną spółkę; prowadzenie postępowania z udziałem I. Sp. z o.o. po dniu 2 stycznia 2020 r. i nakładanie na nią zobowiązań do uzupełnienia braków formalnych odwołania; prowadzenie sprawy bez udziału następcy, to jest I. Sp. z o.o.) zupełnie ignoruje skutki, jakie wynikają z postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 19 listopada 2020 r., sygn. akt III AUz (...). Otóż zażalenie na postanowienie Sądu pierwszej instancji zostało złożone przez płatnika (I. Sp. z o.o.) i taka też strona występuje w komparycji orzeczenia Sądu Apelacyjnego. W tej sytuacji stronie (I. Sp. z o.o.) przysługiwało złożenie skargi kasacyjnej na postanowienie Sądu drugiej instancji, co też nastąpiło w sprawie. Z chwilą wniesienia skargi kasacyjnej Sąd drugiej instancji był zobowiązany do sprawdzenia, czy taki środek zaskarżenia jest dopuszczalny, a w razie ustalenia, że nie, do jego odrzucenia. Ten wycinek postępowania podlega obecnie weryfikacji. Na tym etapie nie mamy do czynienia z nieważnością postępowania, a tym samym pogląd skarżącego odnośnie do nieważności postępowania został wadliwie zinterpretowany.

Stwierdzić należy, że akta organu rentowego po wniesieniu odwołania stają się częścią sprawy sądowej. Postępowanie przed organem rentowym jest pierwszym etapem postępowania i "akta sprawy organu" składają się na całą sprawę, czyli nie ma odrębności sprawy przed organem rentowym i sprawy odwoławczej przed sądem. Po wniesieniu odwołania Zakład Ubezpieczeń Społecznych przekazuje akta sprawy sądowi (art. 477⁹ § 2 k.p.c.); nie jest więc konieczne indywidualne ujawnianie poszczególnych dokumentów z tych akt (por. wyrok Sądu Najwyższego z 16 grudnia 2020 r., I UK 137/19). W postępowaniu zażaleniowym przed Sądem Najwyższym dopuszczalne jest zweryfikowanie zarzutów również w kontekście treści dokumentów znajdujących się w aktach ZUS, dołączonych do akt sprawy.

W tej sytuacji do wyjaśnienia pozostaje drugi wątek poruszony w zażaleniu odnoszący się do rodzaju rozpoznawanej sprawy (zdaniem skarżącego, sprawa dotyczy obowiązku objęcia ubezpieczeniem społecznym, przez co nie ma potrzeby sprawdzania, czy wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi ponad 10.000 zł). W ocenie płatnika, sprawa dotyczyła nagród pieniężnych otrzymywanych przez przedstawicieli handlowych w ramach ogłaszanych przez I. S.A. dobrowolnych konkursów, a nie umów zlecenia. Tym samym przedmiot sprawy obejmuje swoim zakresem ustalenie, czy ubezpieczony podlega obowiązkowym ubezpieczeniom z tytułu nagrody pieniężnej w konkursie organizowanym przez inny podmiot.

W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie (art. 477⁹ i 477¹⁴ k.p.c.), w granicach jej treści i zakresu odwołania. Przedmiot znajdującej się w aktach ZUS dołączonych do akt sprawy decyzji ZUS nie dotyczył podlegania ubezpieczeniom społecznym, lecz sprowadzał się do wyjaśnienia prawidłowej podstawy wymiaru składek. Ustalenie podmiotu zobowiązanego do odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne (płatnika składek) wyklucza możliwość zakwalifikowania sprawy jako sprawy dotyczącej podlegania ubezpieczeniom społecznym, a tym samym skarga kasacyjna jest dopuszczalna w zależności od wartości przedmiotu zaskarżenia. W rezultacie, kiedy spór dotyczy składek na ubezpieczenia społeczne, to nie obejmuje sfery podlegania ubezpieczeniom społecznym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z

dnia 22 października 2019 r., I UK 422/18, LEX nr 3019496). Dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawach o prawa majątkowe uzależniona jest od wartości przedmiotu zaskarżenia, niezależnie od tego, czy sporne roszczenie dotyczyło ustalenia, ukształtowania, czy świadczenia (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 stycznia 2021 r., I USK 16/21, LEX nr 3106017). Artykuł 398² k.p.c. ma charakter bezwzględny i nie jest dopuszczalne dowolne, zależne wyłącznie od woli stron „oznaczenie” wartości przedmiotu zaskarżenia po to, ażeby uzyskać uprawnienie do wniesienia skargi kasacyjnej w sprawie, w której skarga taka jest niedopuszczalna (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2020 r., I PZ 7/20, LEX nr 3080372).

W tej kwestii stanowisko Sądu drugiej instancji jest czytelne i poprawne. Wartość przedmiotu zaskarżenia jest znacznie niższa niż 10.000 zł, co uzasadniało odrzucenie skargi kasacyjnej. Oceny tej nie zmienia próba wykazania, że dana wartość jest inna i wynosi 388.798 zł, bowiem płatnik złożył jedno odwołanie od decyzji organu rentowego, wskazując taką kwotę jako wartość sporną. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że w sprawie o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne wartość przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 k.p.c.) określa się odrębnie względem każdego ubezpieczonego (por. postanowienia: z dnia 2 czerwca 2010 r., I UZ 107/10, LEX nr 1554382; z dnia 18 maja 2010 r., I UZ 29/10, LEX nr 1620501; z dnia 26 czerwca 2012 r., II UK 290/11, OSNP 2013 nr 13-14, poz. 161). Próby odmiennej interpretacji przekreśliła uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II UZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 168), przyjmując, że w razie objęcia jednym wyrokiem wielu decyzji ustalających płatnikowi składek (pracodawcy) i wskazanym w tych decyzjach pracownikom podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną oznacza się odrębnie względem każdego ubezpieczonego pracownika (art. 19 § 2 w związku z art. 398⁴ § 3 k.p.c.). Odwołanie obejmujące 108 decyzji nie przedstawiało indywidualnej analizy co do zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w sytuacji P. D.. Brak jest stanowiska strony skarżącej w odwołaniu w tym zakresie, zwłaszcza wobec konkretnego stanowiska organu rentowego dotyczącego sytuacji P. D., ujętego w decyzji dotyczącej tego

ubezpieczonego i dalej w odpowiedzi na odwołanie strony skarżącej. Taki sam mankament wykazuje zażalenie, w sytuacji gdy decyzja organu rentowego i wyroki Sądów były konkretne w odniesieniu do jednego ubezpieczonego.

W zakresie możliwości badania wartości przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu kasacyjnym (art. 368 § 2 w związku z art. 25 § 1 k.p.c.) należy przypomnieć, że dla oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu kasacyjnym art. 25 k.p.c. stosowany jest jedynie odpowiednio, a jego § 2 nie ma zastosowania. Z tej przyczyny zarzut, że wartość wskazana w toku postępowania apelacyjnego nie była kwestionowana przez sąd, nie ma istotnego znaczenia. W sprawach, w których dopuszczalność skargi została uzależniona od odpowiedniej wartości przedmiotu wartości zaskarżenia, sąd uprawniony jest do jej badania i oznaczenia prawidłowej wartości. Powyższe stanowisko wynika z tego, że art. 398² k.p.c. ma charakter bezwzględny i nie jest dopuszczalne dowolne oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia. W rezultacie nawet brak sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w apelacji (zażaleniu), nie eliminuje możliwości weryfikacji prawidłowości podanej wartości przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 20 stycznia 2017 r., I CZ 105/16, LEX nr 2224601; z dnia 8 grudnia 2016 r., I CZ 97/16, LEX nr 2188616; z dnia 6 marca 2018 r., I UZ 119/17, LEX nr 6456371).

Dokonana kontrola prowadzi do konkluzji, że zaskarżone postanowienie jest prawidłowe, co obliguje do oddalenia zażalenia w myśl art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. O kosztach postępowania orzeczono na podstawie § 9 ust. 2 i § 10 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265) w związku z art. 98 § 1 i 3 k.p.c.